

فهرست

تست	درسنامه
۱۶	درس اول هدف زندگی ۷
۲۷	درس دوم پر پرواز ۲۰
۳۴	درس سوم خود حقیقی ۳۱
۴۲	درس چهارم پنجره‌ای به روشنایی ۳۷
۵۶	درس پنجم آینده‌ی روشن ۴۸
۶۷	درس ششم منزلگاه بعد ۶۳
۷۸	درس هفتم واقعه‌ی بزرگ ۷۲
۹۰	درس هشتم فرجام کار ۸۳
۱۰۲	درس نهم آهنگ سفر ۹۶
۱۱۱	درس دهم اعتماد بر او ۱۰۷
۱۲۳	درس یازدهم دوستی با خدا ۱۱۷
۱۳۶	درس دوازدهم یاری از نماز و روزه ۱۲۸
۱۴۶	درس سیزدهم فضیلت آراستگی ۱۴۲
۱۵۶	درس چهاردهم زیبایی پوشیدگی ۱۵۱
۱۶۰	پاسخ‌نامه‌ی تشریحی ۱۶۰
۲۰۲	پاسخ‌نامه‌ی کلیدی ۲۰۲

درس دهم

اعتماد بر او

مقدمه‌ی درس

در این درس مطالبی را پیرامون توکل بر خدا و این که «آیا توکل سبب تنبلی می‌شود یا خیر؟» بیان می‌کنیم.

زُمر، ۳۶

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ آیا خدا برای بنده‌اش کافی نیست؟

کلیدواژه: بَكَافٌ

مفهوم آیه، کفایت خداوند برای انسان

پیام آیه

- ۱ اگر انسان خدا را داشته باشد و به خدا توکل کند، دیگر نیازی به غیر او ندارد؛ زیرا خداوند برای بنده‌اش کافی است.
- ۲ این آیه به صورت استفهام انکاری مطرح شده است. (استفهام انکاری نوعی پرسش است که مفهوم موردنظر آن، عکس صورت سؤال است. در این جا پرسش: «آیا خدا برای بنده‌اش کافی نیست؟» و مفهوم موردنظر: «خداوند برای بندگانش کافی است» می‌باشد.)

اکنون که با آینده‌ی انسان در جهان آخرت آشنا شدیم و دانستیم که سرنوشت ابدی انسان‌ها براساس رفتار آنان در دنیا تعیین می‌شود، لازم است بار دیگر با خدای خود «تجدید عهد» کنیم و عزم نماییم تا راه زندگی را محکم‌تر و مطمئن‌تر از گذشته، همان گونه که خدا از ما خواسته است، بپیماییم. در این درس، با یکی از عواملی که سبب تقویت اراده و عزم می‌شود آشنا می‌شویم.

سؤال کلیدی توکل بر خدا به چه معناست؟

حقیقت توکل بر خدا

توکل بر خدا به معنای اعتماد به خداوند یعنی انجام وظیفه‌ی خود در هر کار و سپردن نتیجه و محصول آن به خداوند است. انسان متوکل خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌یابد و در عین عمل به وظایف، آموزش را به او واگذار می‌کند و خود را تحت حمایت خداوند قرار می‌دهد.

طلاق، ۳

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ آن کس که در راه حق به خدا توکل کند،
فَهُوَ حَسْبُهُ خداوند او را بس است،
إِنَّ اللَّهَ بِالِغْ أَمْرِهِ خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند.

کلیدواژه‌ها: يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ - حَسْبُهُ

مفهوم آیه، توکل بر خدا

پیام آیه

- ۱ هر کس در راه حق و درستی به خدا توکل کند (علت) خداوند او را کفایت می‌کند (معلول = نتیجه).
- ۲ تحت حمایت خداوند قرار گرفتن، نتیجه‌ی (معلول) توکل بر خداست. (علت)
- ۳ هر کس بر خدا توکل کند (علت) خداوند امر خودش را برای او به سرانجام می‌رساند (معلول = نتیجه).
- ۴ عبارت «فَهُوَ حَسْبُهُ» و عبارت «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ» هر دو به کفایت خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند.

سؤال کلیدی چرا انسان متوکل می‌داند که هر چه پیش آید به مصلحت اوست؟

انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود به آن مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند آینده‌ای را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم. گاهی چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست یا اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست.

بقره، ۲۱۶

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ..... و چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.
وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ..... و چه بسا چیزی را دوست داشته باشید، در حالی که برای شما بد است.

کلیدواژه‌ها: تکرهوا - خیر / تحبوا - شر

مفهوم آیه، خداوند همیشه مصلحت بندگانش را می‌خواهد.

پیام آیه

۱ کسی که وظیفه‌اش را انجام می‌دهد و بر خدا توکل می‌کند، باید بداند که هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست.

«وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ»

۲ گاهی ما چیزهایی را به ضرر خود می‌پنداریم، اما در حقیقت به سود ما هستند.

«وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ»

۳ گاهی ما چیزهایی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ما هستند.

۴ در این آیه، صفت «رحیم‌بودن = مهربانی» خداوند نهفته است، زیرا خداوند از روی مهربانی هر چه به صلاح بندگانش باشد، برای او رقم می‌زند.

در این مواقع است که خدایی که از هر کس به بندگانش مهربان‌تر است، آن چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.
امام علی علیه السلام در یکی از دعاها می‌گوید:
«خداوند! تو با آنان که به تو بیشتر عشق می‌ورزند، بیش از دیگران انس می‌گیری و برای اصلاح کار آنان که بر تو توکل می‌کنند از خودشان آماده‌تری، اسرار ایشان را می‌دانی و بر اندیشه‌هایشان آگاهی.»
ایشان در ادامه می‌فرماید:
اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند، چون می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست توست.»

جمع‌بندی و نکات

- ۱ معنی توکل، اعتماد بر خداوند و سپردن نتیجه‌ی کارها به اوست.
- ۲ انسان متوکل در عین عمل به وظیفه‌اش، نتیجه‌ی کار را به خداوند واگذار می‌کند.
- ۳ خداوند مهربان است (علت) پس هر چه برای بنده‌اش رقم بزند به صلاح اوست (معلول = نتیجه). ممکن است انسان از مصلحت خود آگاه نباشد.
- ۴ با توجه به سخن امام علی علیه السلام
 - هر چه بیشتر به خدا عشق بورزیم (علت)، خداوند بیشتر با ما انس می‌گیرد (معلول = نتیجه).
 - اگر به خدا توکل کنیم (علت) خداوند امورمان را اصلاح می‌کند (معلول = نتیجه).
 - انسان متوکل می‌داند که سررشته‌ی کارها به دست خداست (علت) در وحشت تنهایی، یاد خدا او را آرام می‌کند (معلول = نتیجه).
 - در هنگام مصیبت‌ها به خدا پناه می‌برد (معلول = نتیجه).

فعالیت‌های کلاسی

با توجه به آیه‌ی زیر بگویید چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟
 قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ إِرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (زمر، ۳۸)
 «بگو چه می‌گویید درباره‌ی آنچه جز خدا می‌خوانید؟ اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده‌ی گزند او هستند؟ یا اگر رحمتی برای من خواهد، آیا آنان بازدارنده‌ی رحمت او هستند؟ بگو خدا برای من کافی است و توکل‌کنندگان بر او توکل می‌کنند.»

پاسخ: هیچ‌کس قدرت ایستادن در مقابل اراده‌ی خدا را ندارد و نمی‌تواند در کار خدا دخالت کند و از رحمت او جلوگیری کند و یا مانع زبان او شود؛ به همین دلیل، شایسته است فقط بر خدا توکل کنیم.

زمر، ۳۸

مفهوم آیه، فقط بر خدا می‌توان توکل کرد.

پیام‌آیه

«قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ»

۱ این آیه به مشرکان اشاره دارد و درباره‌ی آن چه غیر از خدا می‌پرستند، آنان را بازخواست می‌کند.

۲ اگر بپرسیم: «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» یا «مبنای توکل بر خداوند چیست؟» دو مورد زیر، پاسخ به این سؤال است:

«إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ»

الف) اگر خداوند بخواهد زبانی به کسی برسد، هیچ‌کس نمی‌تواند جلوی او را بگیرد.

«أَوْ إِرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

ب) اگر خداوند بخواهد رحمتی به کسی برسد، هیچ‌کس نمی‌تواند او را منصرف کند.

۳ خداوند قدرت مطلق است و اگر بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ‌کس (حتی معبودهای ساختگی مشرکان) توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.

«قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ»

۴ خداوند ما را کفایت می‌کند. اگر بر او توکل کنیم، دیگر نیازی به غیر او نداریم.

۵ عبارت‌های «أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ»، «فهو حسبه» و «قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ» همگی به کفایت‌کردن خداوند اشاره دارند و با یکدیگر هم‌مفهوم‌اند.

سؤال کلیدی شرایط توکل حقیقی چیست؟

۱- توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی را که حقیقتاً به نفع ما است پیش خواهد آورد.

امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آنها است، علیه او برخیزند.»

۲- توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد؛ یعنی فکر و اندیشه‌ی خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه ممکن را انتخاب نماید و با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند. در این صورت است که می‌توان بر خدا توکل کرد، زیرا توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است.

روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مردمی برخورد که اهل کار و فعالیت نبودند؛ به آنان فرمود:

«شما چگونه مردمی هستید؟»

گفتند: «ما توکل‌کنندگان بر خدا هستیم.»

ایشان فرمود: «نه، بلکه شما سربار دیگران هستید.»

گر توکل می‌کنی در کار کن کشت کن پس تکیه بر جبار کن

توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جویی؛ زیرا این ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

جمع‌بندی و نکات

- ۱ با توجه به سخن امام صادق علیه السلام، پناه‌بردن خالصانه به خداوند (علت) سبب چاره‌جویی از کارها می‌شود. (معلول = نتیجه)
- ۲ همیشه پیش از توکل باید:
 - ۱- فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.
 - ۲- با دیگران مشورت کنیم.
 - ۳- بهترین راه را انتخاب کنیم.
 - ۴- با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.
- ۳ توکل جانشین تبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسان باهمت است.
- ۴ پیامبر صلی الله علیه و آله کسانی را که بر خدا توکل می‌کنند در حالی که اهل کار و فعالیت نیستند، سربار دیگران خطاب می‌کند.
- ۵ توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و اسبابی که بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است، برای دستیابی به خواسته‌هایش استفاده می‌کند.
- ۶ بی‌توجهی به اسبابی که خداوند برای ما قرار داده است، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است.

بهترین‌دانیم

بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن، پس تکیه بر جبار کن»، به لزوم اهل کار و فعالیت بودن، برای توکل به خداوند اشاره دارد و با سخن پیامبر صلی الله علیه و آله، خطاب به توکل‌کنندگانی که اهل کار و فعالیت نبودند: «شما سربار دیگران هستید.» هم‌مفهوم است.

بهترین‌دانیم

معلول = نتیجه	علت
خداوند از کار توکل‌کننده چاره‌جویی می‌کند.	توکل همراه با نیت خالص
توکل‌کننده از ابزار و اسباب برای رسیدن به هدفش استفاده می‌کند.	توکل همراه با معرفت

سؤال کلیدی چرا در دوران جوانی و نوجوانی نیاز شدیدتری به توکل حس می‌شود؟

تصمیم و توکل

نوجوانی و جوانی، دوران تصمیم‌های بزرگ و سرنوشت‌ساز است. هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. جوان و نوجوان معمولاً شجاعت روحی بالایی دارد و دست و پای وجودش چندان به رشته‌های دنیایی بسته نشده است؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل بسته باشد یا در حسادت نسبت به دیگری بسوزد یا در فکر تجملات زندگی باشد. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع پروازند، از نوع رفتن و صعود کردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی دنیایی فرورفتن. از این‌رو، در این دوره نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود.

فعالیت‌های کلاسی

- ۱- برخی می‌گویند دوره‌ی نوجوانی و جوانی دوره‌ی خطر (ریسک) کردن است. چه تفاوتی میان «خطر کردن» و «توکل بر خدا» وجود دارد؟

پاسخ: انسان متوکل چون به خداوند توکل کرده است و می‌داند که هر نتیجه‌ای که بگیرد به صلاح اوست، پس هیچ اضطراب و نگرانی ندارد و با امید به آینده به مسیرش ادامه می‌دهد. اما شخصی که ریسک کند، همواره در دلش اضطراب و ناراحتی است که نکند نتیجه‌ای که گرفته است، به ضررش باشد.

جمع‌بندی و نکات

- ۱ نوجوانی و جوانی
 - دوران تصمیم‌های بزرگ و سرنوشت‌ساز (علت)
 - دوران آرمان‌های بزرگ (علت)
 - آرمان‌هایی از نوع پرواز، رفتن و صعود کردن (علت)
- احساس نیاز شدید به توکل و اعتماد بر خدا (نتیجه = معلول)

دوران دلبستگی به دنیا

حسادت به دیگران

به فکر تجملات زندگی بودن

داشتن آرمان‌هایی از نوع ماندن و در باتلاق زندگی فرورفتن

۲ بزرگسالی و پیری

اندیشه و تحقیق

۱- با توجه به آیات، روایات و توضیحات درس، آثار و فواید توکل را ذکر کنید.

پاسخ: ۱- انسان را اهل کار و فعالیت می‌کند. ۲- سبب تقویت عزم و اراده می‌شود. ۳- به انسان امید می‌دهد.

۲- آیا توکل، سبب تنبلی می‌شود یا تحرک؟ چرا؟

پاسخ: توکل، جانشین تنبلی افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است؛ زیرا انسان باید ابتدا فکر و اندیشه‌ی خود را به کار گیرد، با دیگران مشورت کند، بهترین راه را انتخاب کند و با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کند، سپس خالصانه بر خدا توکل کند.

۳- شرایط توکل حقیقی کدام‌اند؟

پاسخ: ۱- قلباً بر خدا توکل کنیم نه این‌که صرفاً بگوییم: «خدا یا بر تو توکل می‌کنم.»

الف) فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.

ب) با دیگران مشورت کنیم.

ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.

د) با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

۲- پیش از توکل باید،

راهنمای

۱ هر یک از آیات و ارتباط آن‌ها با متن کتاب درسی را به خوبی بدانید.

 ۲ روابط علت و معلولی در سخن امام علی علیه السلام را به خوبی یاد بگیرید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۴۴۰- با توجه به آیه‌ی شریفه‌ی «إِنَّ أَرْذَنِي اللَّهُ بِضُرِّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ صُرِّهِ أَوْ أَرْذَنِي بِرَحْمَةِ هَلْ هُنَّ مُفْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ» دلیل دلبستگی و اعتماد به خدا، کدام است؟

(سراسری هنر ۹۶)

۱) در برابر اراده‌ی خدا تمام عوامل مؤثر، تأثیرگذاری خود را از دست می‌دهند.

۲) خدای رحمان همه‌ی موجودات را آفرید و رحمتش را در همه‌جا و بی‌انتهای گستراند.

۳) حوادث جهان و از جمله کارهای انسان، تحت اراده‌ی خداوند و مظه‌ری از قضا و قدر اوست.

۴) اگر عشق و محبت انسان از امور محدود فراتر رود، دل به سرچشمه‌ی کمالات خواهد سپرد.

۴۴۱- کدام امر، کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است و کدام آیه‌ی شریفه، حاکی از آن می‌باشد؟

(سراسری خارج از کشور ۹۶ با تغییر)

۱) توکل - «أَوْ أَرْذَنِي بِرَحْمَةِ هَلْ هُنَّ مُفْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۲) تحرک - «أَوْ أَرْذَنِي بِرَحْمَةِ هَلْ هُنَّ مُفْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ»

۳) توکل - «فاصبر علی ما اصابک ان ذلک من عزم الامور»

۴) تحرک - «فاصبر علی ما اصابک ان ذلک من عزم الامور»

 ۴۴۲- با توجه به کلام امیرالمؤمنین علیه السلام، اهل توکل اگر از تنهایی به وحشت بیفتند، چه می‌کنند و در برابر مصائب چه حالتی دارند؟

(سراسری تهری ۹۵)

۱) سررشته‌ی کارها را به خدا می‌سپارند - به آرمان‌های بزرگ می‌اندیشند.

۲) سررشته‌ی کارها را به خدا می‌سپارند - به درگاه خداوند پناه می‌برند.

۳) یاد خدا آن‌ها را آرام می‌کند - به آرمان‌های بزرگ می‌اندیشند.

۴) یاد خدا آن‌ها را آرام می‌کند - به درگاه خداوند پناه می‌برند.

۴۴۳- توکل، امیددهنده به کسی است که اهل باشد و چاره‌جویی از کارها از نظر امام صادق علیه السلام معلول است.

(۱) تعقل و پشتکار - با نیت خالص به خدا پناه‌بردن

(۲) تعقل و پشتکار - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام‌دادن

(۳) اخلاص - با نیت خالص به خدا پناه‌بردن

(۴) اخلاص - وظیفه و مسئولیت خود را به خوبی انجام‌دادن

۴۴۴- مفهوم «گاهی اموری را به ضرر خود می‌دانیم، در حالی که به نفع ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟

(۱) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»

(۲) «عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»

(۳) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»

(۴) «او ارادنی برحمة هل هن ممسكات رحمته»

(سراسری ریاضی ۹۳ با تغییر)

۴۴۵- چه چیزی انسان را به آینده امیدوار می‌کند و کدام آیهی شریفه هم‌مفهوم با آن است؟

(۱) ایمان به خدا - «قل حسبی الله»

(۲) توکل به خدا - «قل حسبی الله»

(۳) ایمان به خدا - «ان ارادنی الله بضر»

(۴) توکل به خدا - «ان ارادنی الله بضر»

۴۴۶- توکل‌کننده‌ی اهل می‌داند که باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش

(۱) معرفت - از ابزار و اسباب بهره‌جوید

(۲) عمل - از ابزار و اسباب بهره‌جوید

(۳) معرفت - با نیت خالص به خدا پناه‌ببرد

(۴) عمل - با نیت خالص به خدا پناه‌ببرد

۴۴۷- در اعتقاد انسان متوکل بر خداوند، استفاده از ابزار و وسایل، نشانه‌ی است، زیرا توکل به خداوند، در جایی درست است که

(سراسری ریاضی ۹۳)

(۱) قبول حکمت الهی - انسان، مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد

(۲) قبول حکمت الهی - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محوّل کند

(۳) اعتقاد به تأثیر‌گذاری طولی اختیار - انسان، مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد

(۴) اعتقاد به تأثیر‌گذاری طولی اختیار - کار را با اعتماد کامل به قدرت و علم الهی، به خدا محوّل کند

۴۴۸- با توجه به سخن حضرت علی علیه السلام می‌فهمیم خداوند بر اصلاح کار آنان که از خودشان آماده‌تر است و توکل به معنای به خداست.

(۱) به او عشق می‌ورزند - اعتماد

(۲) به او عشق می‌ورزند - اعتقاد

(۳) به او توکل می‌کنند - اعتماد

(۴) به او توکل می‌کنند - اعتقاد

۴۴۹- عبارت قرآنی «فهو حسبه» نتیجه برای بندگانی است که به عبارت قرآنی دل سپرده‌اند.

(۱) «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»

(۲) «و عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»

(۳) «و من یتوکل علی الله»

(۴) «ألیس الله بکاف عبده»

۴۵۰- اگر سؤال شود: «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» پاسخ به این سؤال، در گرو فهم آیهی شریفه‌ی است. (سراسری قارج از کشور ۹۲ با تغییر)

(۱) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»

(۲) «ألیس الله بکاف عبده»

(۳) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»

(۴) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»

۴۵۱- روی‌دادن آن‌چه که حقیقتاً به سود انسان است، در گرو آن است که وی و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را سریار دیگران برشمرده‌اند.

(۱) در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معبدان منزوی از دیگران

(۲) مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - معبدان منزوی از دیگران

(۳) در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - متوکلان بدون عمل

(۴) مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - متوکلان بدون عمل

(سراسری زبان ۹۳)

۴۵۲- کدام عبارت در مورد رفتار انسان اهل توکل درست است؟

(۱) باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جوید.

(۲) اهل تلاش است و کارها را ثمره‌ی تلاش و کوشش و علم و آگاهی خود می‌داند.

(۳) به جای مشغول‌شدن به امور روزمره‌ی دنیایی، به دنبال عبادت بوده و بر خدا تکیه کند.

(۴) همیشه جمله‌ی «خدایا بر تو توکل می‌کنم» را بر زبان دارد و در انجام امور بر فکر خود تکیه می‌کند.

۴۵۳- درباره‌ی شرط دوم توکل حقیقی به خداوند، به ترتیب کدام گزینه صحیح است؟

(۱) فکر - مشورت - انتخاب بهترین راه ممکن - تلاش

(۲) مشورت - فکر - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن

(۳) فکر - مشورت - تلاش - انتخاب بهترین راه ممکن

(۴) مشورت - فکر - انتخاب بهترین راه ممکن - تلاش

۴۵۴- یکی از دلایل قرآن کریم برای اختصاص توکل بر خداوند، اعلام این مطلب است که «معبودهای ساختگی، مقهور اراده‌ی الهی و ناتوان در برابر قدرت او هستند» و پیام آیه‌ی شریفه‌ی حاکی از این موضوع است.

(۱) «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»

(۲) «و من یتوکل علی الله فهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللهَ بِالْغِ اَمْرِهِ»

(۳) «اِنَّ اِرَادَتِی اللهُ بَضْرٌ هَلْ هُنَّ کَاشِفَاتُ ضَرْهٍ اَوْ اِرَادَتِی بَرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مَمْسُکَاتُ رَحْمَتِهِ»

(۴) «اَ لَیْسَ اللهُ بِکَافٍ عَبْدَهُ وَ یُخَوِّقُوكَ بِالَّذِیْنَ مِنْ دُونِهِ»

۴۵۵- از آن جا که خداوند، آن چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.

(۱) بر هر چیزی قادر است

(۲) از هر کس نسبت به بندگانش مهربان‌تر است

(۳) اسرار توکل‌کنندگان را می‌داند

(۴) سررشته‌ی کارها به دست اوست

۴۵۶- اگر بخواهیم برای آیه‌ی شریفه‌ی «اَ لَیْسَ اللهُ بِکَافٍ عَبْدَهُ» مفهوم یکسانی را بیان کنیم، عبارت شریفه‌ی یاریگر ما خواهد بود.

(۱) «عسی اَنْ تَحْتَبُوا شِیْئاً وَ هُوَ شَرٌّ لَکُمْ»

(۲) «و من یتوکل علی الله فهُوَ حَسْبُهُ»

(۳) «قُلْ اَ فَرَأَیْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ»

(۴) «اِنَّ اِرَادَتِی اللهُ بَضْرٌ هَلْ هُنَّ کَاشِفَاتُ ضَرْهٍ»

۴۵۷- در فرهنگ توحیدی، این باور و عقیده از سوی متوکل به خدا که «خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم» را ایجاب می‌نماید.

(۱) روی آوردن به درگاه الهی و پناه بردن به او به هنگام گرفتار آمدن به مصائب

(۲) انجام دادن مسئولیت خویش به نحو احسن برای رسیدن به نتیجه‌ی مطلوب

(۳) اعتماد خالصانه بر خداوند و فهم ناتوانی مخلوقات در جلوگیری از خواست خداوند

(۴) چشم‌پوشی از ابزار و اسباب، برای دستیابی به نیازها و خواسته‌های خویش

۴۵۸- آزادی از تمنیات و وابستگی‌ها و برعکس، معمولاً به ترتیب مرتب با دوران و است که به ترتیب، مرتبط با آرمان‌های و می‌باشد.

(سراسری هنر ۹۱ با تغییر)

(۱) جوانی - بزرگسالی - ماندن - رهاشدن

(۲) بزرگسالی - جوانی - ماندن - رهاشدن

(۳) بزرگسالی - جوانی - رهاشدن - ماندن

(۴) جوانی - بزرگسالی - رهاشدن - ماندن

۴۵۹- آن جا که امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده از بندگانش به جای پناه بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم ...» با عبارت درباره‌ی توکل رابطه داشته و این حدیث بیانگر صفت خداوند است.

(۱) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - قدرت

(۲) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - حکمت

(۳) توکل فقط به معنای گفتن جمله‌ی: «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - قدرت

(۴) توکل فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست - حکمت

۴۶۰- شدت نیاز به توکل و اعتماد به خداوند، در دوران است که دوران می‌باشد. به بیان امام صادق علیه السلام چاره‌جویی از کارها در گرو است.

(سراسری خارج از کشور ۹۳)

(۱) کهنسالی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی

(۲) جوانی - ماندن - استفاده از وسایل در پرتو حکمت و علم الهی

(۳) کهنسالی - رفتن - پناه بردن به خدا با نیت خالص

(۴) جوانی - رفتن - پناه بردن به خدا با نیت خالص

۴۶۱- کدام مفهوم از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «قُلْ اَ فَرَأَیْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ اِنَّ اِرَادَتِی اللهُ بَضْرٌ هَلْ هُنَّ کَاشِفَاتُ ضَرْهٍ ...» دریافت نمی‌گردد؟

(۱) خداوند باری تعالی اوصافی دارد که منشأ توکل و اعتماد بر اوست.

(۲) راهکار قرآن کریم برای رسیدن انسان به تصمیمی صحیح، واگذاری امور به خداوند متعال است.

(۳) از آن جایی که تمام قدرت‌ها در اختیار ساحت مقدس الهی است، می‌توان بر او توکل کرد.

(۴) از این منظر که کسی توان ایستادگی در مقابل اراده‌ی الهی را ندارد و نمی‌تواند در کار خداوند دخالت کند، امر توکل مختص باری تعالی است.

۴۶۲- خداوند امر خویش را برای کسانی به سرانجام می‌رساند که

(۱) «و من یتوکل علی الله»

(۲) «و عسی اَنْ تکرهوا شِیْئاً وَ هُوَ خَیْرٌ لَکُمْ»

(۳) «و عسی اَنْ تَحْبُوا شِیْئاً وَ هُوَ شَرٌّ لَکُمْ»

(۴) «اَ لَیْسَ اللهُ بِکَافٍ عَبْدَهُ»

۴۶۳- بیت «گر توکل می کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» با عبارت هم مفهوم بوده و تحرک توکل است.

- ۱) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - علت
- ۲) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند - معلول
- ۳) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - علت
- ۴) توکل در جایی درست است که انسان وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد - معلول

۴۶۴- درباره‌ی شرایط توکل حقیقی، کدام گزینه متفاوت از سه گزینه‌ی دیگر است؟

- ۱) توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی «خدایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست.
- ۲) اگر در قلب خود بر خداوند توکل کنیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه اصلاح خواهد کرد.
- ۳) انسان باید قلباً به خداوند توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.
- ۴) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد.

۴۶۵- قرآن کریم، مبنای توکل بر خداوند را در توانایی خداوند در خیررسانی و دفع ناگواری‌ها می‌داند که از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی مفهوم می‌گردد.

(سراسری انسانی ۸۹ با تغییر)

- ۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره»
- ۲) «و عسی ان تحتوا شیئاً و هو شر لکم»
- ۳) «ا لیس الله بکاف عبده»
- ۴) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۶۶- تمام دوران‌ها و مراحل گوناگون زندگی، صحنه‌ی خودنمایی نیاز انسان به تحقق توکل بر خداوند است که شدت این نیاز، در دوران به ظهور می‌رسد که مرحله‌ی است و معنای توکل، خداوند است.

(سراسری زبان ۹۲)

- ۱) نوجوانی و جوانی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به
- ۲) پیری و کهنسالی - رفتن - اعتماد همراه با اخلاص به
- ۳) نوجوانی و جوانی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود
- ۴) پیری و کهنسالی - ماندن - ایمان به قدرت غیرمحدود

۴۶۷- در بینش توحیدی و نگرش متوکل حقیقی به عرصه‌ی عالم، اعتقاد و باور به این که، «اخلاص در توکل» را اقتضا می‌کند که نتیجه‌اش، است.

- ۱) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - بی‌اعتنایی به عالم اسباب
- ۲) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - بی‌اعتنایی به عالم اسباب
- ۳) خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از خودشان می‌داند - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن
- ۴) هیچ امری، مگر به اذن و مشیت خدا صورت نمی‌گیرد - چاره‌جویی از کارها به وجه احسن

۴۶۸- مفهوم «گاه چیزی را به نفع خود می‌پنداریم، در حالی که به ضرر ماست» از دقت در کدام عبارت قرآنی به دست می‌آید؟

- ۱) «عسی ان تحتوا شیئاً و هو شر لکم»
- ۲) «عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
- ۳) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»
- ۴) «او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۶۹- اگر بگوییم: «توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله‌ی خدایا، بر تو توکل می‌کنم، نیست»، این گفتار روشن‌کننده‌ی این موضوع است که

- ۱) توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار است
- ۲) متوکلی که اهل معرفت باشد، می‌داند انسان باید در راستای راهیابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره جوید
- ۳) توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد
- ۴) انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند

۴۷۰- آن‌جا که «قیام و خیزش همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هرچه در آن‌هاست، علیه انسان، فاقد تأثیر است»، زمانی است که و استفاده از ابزار و اسباب در راه دستیابی به هدف، نشان قبول می‌باشد.

(سراسری تهرمی ۹۲)

- ۱) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - حکمت الهی
- ۲) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - حکمت الهی
- ۳) اراده و مشیت خداوند، حتمیت پیدا کرده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف
- ۴) حقیقت توکل بر خداوند، محقق شده باشد - فاعلیت انسان در تحقق اهداف

۴۷۱- با توجه به آیه‌ی شریفه‌ی «قل ا فرایتم ما تدعون من دون الله ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات

(سراسری قاجاز از کشور ۸۸)

رحمته قل حسبی الله ...» مبنای کفایت خداوند در توکل بر او به ترتیب کدام است؟

- ۱) خیررسانی به متوکلان - دفع گزند از مؤمنان
- ۲) دفع گزند از متوکلان - خیررسانی به متوکلان
- ۳) خیررسانی به مؤمنان - دفع گزند از مؤمنان
- ۴) دفع گزند از مؤمنان - خیررسانی به متوکلان

۴۷۲- انسان متوکل می‌داند در صورت، هر نتیجه‌ای که به دست می‌آید، زیرا

- ۱) توکل - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند
- ۲) توکل - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است
- ۳) انجام وظیفه - بازتاب عمل اوست - خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند
- ۴) انجام وظیفه - به مصلحت اوست - خداوند از همه چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است

۴۷۳- با توجه به حدیث گهربار امام علی علیه السلام «اگر مصیبت‌ها به بندگان خدا فرو ببارد،» و علت آن این است که

- ۱) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آماده‌تر است
- ۲) یاد خداوند آنان را آرام می‌کند - می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست خداست
- ۳) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - خداوند برای اصلاح کار آنان، از خودشان آسان‌تر است
- ۴) به خدا پناه برده و روی به درگاه او دارند - می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست خداست

۴۷۴- گذران عمر با همراه است و مفهوم «سلب توانایی از تکیه‌گاه‌های دروغین در دور کردن گزند» از دقت در عبارت شریفی مستفاد می‌گردد.

- ۱) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»
- ۲) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»
- ۳) کاهش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»
- ۴) افزایش توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ - «او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۷۵- به بیان امام صادق علیه السلام راه خنثی کردن همه‌ی توطئه‌ها، است و آن‌جا که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، بیکاران را سربار دیگران معرفی می‌فرماید، به این معنی است که توکل بر خداوند توأم با می‌باشد.

(سراسری تهرمی ۸۸)

- ۱) ایمان داشتن به خداوند - انجام مسئولیت
- ۲) با نیت خالص به خدا پناه‌بردن - انجام مسئولیت
- ۳) ایمان داشتن به خداوند - ایمان و معرفت
- ۴) با نیت خالص به خدا پناه‌بردن - ایمان و معرفت

۴۷۶- آیه‌ی مبارکه‌ی بیانگر این مفهوم است که انسان متوکل، خداوند را تکیه‌گاه مطمئن خود می‌داند و در عین عمل به وظایف خود، نتیجه‌ی امورش را به او واگذار می‌کند.

- ۱) «و عسی ان تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم»
- ۲) «و عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»
- ۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره»
- ۴) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره»

۴۷۷- توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از بهره‌جوید، زیرا این‌ها بنا بر قرار داده شده و آیه‌ی شریفی حاکی از آن است.

(سراسری هنر ۹۴ با تغییر)

- ۱) عزم و اراده - حکمت الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره»
- ۲) ابزار و اسباب - تقدیر الهی - «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره»
- ۳) عزم و اراده - تقدیر الهی - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»
- ۴) ابزار و اسباب - حکمت الهی - «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره او ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۷۸- با توجه به این سخن امام صادق علیه السلام که فرمود: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد: هر بنده‌ای از بندگانم به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند»، مفهوم می‌گردد که خداوند است.

(سراسری تهرمی ۹۱ با اندکی تغییر)

- ۱) ایمان به - یک امر کاملاً قلبی و درونی
- ۲) توکل بر - یک امر کاملاً قلبی و درونی
- ۳) توکل بر - گره‌گشای کار فروبسته‌ی انسان
- ۴) ایمان به - گره‌گشای کار فروبسته‌ی انسان

۴۷۹- عبارت قرآنی «الیس الله بکافی عبده» بیان‌کننده‌ی بوده که از تقویت اراده و عزم است.

- ۱) اعتماد به خدا - نتایج
- ۲) پیمان با خدا - نتایج
- ۳) اعتماد به خدا - عوامل
- ۴) پیمان با خدا - عوامل

۴۸۰- با توجه به این بیت از منوی مولانا که می‌گوید: «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن»، مفهوم می‌گردد که

- ۱) باور به این‌که خدا ناظر بر همه‌ی حوادث عالم است، عزم انسان را در توکل به خدا استوار می‌سازد
- ۲) واگذار کردن و سپردن تمام امور زندگی خویش به خداوند حکیم، لازمه‌ی توکل به اوست
- ۳) معیار شناخت توکل حقیقی، اعتماد خالصانه به خداوند و تکیه بر او و گسستن از غیر اوست
- ۴) توکل واقعی بر خداوند، مانع بهره‌وری از ابزار و اسباب نیست و این دو لازم و ملزوم یکدیگرند

۴۸۱- در کدام یک از آیات شریفه‌ی بیان شده، قرآن کریم با طرح استفهام انکاری، کفایت قدرت ذات باری تعالی برای تکیه و واگذاری نتایج امور به او را به اثبات رسانیده است؟

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه»

(۲) «عسی ان تحبوا شیئاً و هو شر لکم»

(۳) «ألیس الله بکافی عبده»

(۴) «أو أراذنی برحمة هل هن ممسکات رحمته»

۴۸۲- آن‌جا که پیامبر ﷺ به مردمی برخورد که برای توجیه تنبلی خود می‌گفتند: «ما توکل کنندگان به خدا هستیم»، در پاسخ به آن‌ها که این موضوع تبیین‌کننده‌ی رابطه‌ی است.

(۱) به برکت رحمت الهی با نرمی و مهربانی سخن گفت - توکل با اخلاص

(۲) به برکت رحمت الهی با نرمی و مهربانی سخن گفت - توکل با احساس مسئولیت

(۳) فرمود که «شما سربار دیگران هستید» - توکل با احساس مسئولیت

(۴) فرمود که «شما سربار دیگران هستید» - توکل با اخلاص

۴۸۳- با توجه به آیات قرآن کریم، اعتقاد به این حقیقت که «در برابر اراده‌ی الهی، مخلوق نه زبان می‌رساند و نه عطا و منعی دارد»، ترسیمی از پیام عبارت شریفه‌ی و بیانگر است.

(۱) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او

(۲) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره أو ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته» - مبنای کفایت خداوند در توکل به او

(۳) «و من یتوکل علی الله فهو حسبه ان الله بالغ امره» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات

(۴) «ان ارادنی الله بضر هل هن کاشفات ضره أو ارادنی برحمة هل هن ممسکات رحمته» - نفی قدرت تدبیر و تأثیرگذاری موجودات

۴۸۴- براساس فرمایش امام صادق علیه السلام، خداوند تنها در صورتی کارها را به بهترین وجه چاره‌جویی خواهد کرد که انسان‌ها

(۱) در راه رسیدن به مقصود، مسئولیت‌های خویش را به خوبی انجام داده و نتایج را به او واگذارند

(۲) اهل معرفت باشند و در راستای راه‌یابی به خواسته‌هایشان از ابزار و اسباب که معلول علم و حکمت الهی‌اند، بهره‌جویند

(۳) اهل عمل باشند، با دیگران مشورت کنند و پس از تفکر و اندیشه و انتخاب بهترین راه، به او روی آورند

(۴) به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به درگاه او پناه آورند

۴۴۸- گزینهی «۳» امام علی علیه السلام در یکی از دعاهایشان می‌گویند: «خداوندا تو ... برای اصلاح کار آنان که به تو توکل می‌کنند، از خودشان آماده‌تری ...»

توکل به معنی اعتماد (نه اعتقاد) بر خدا و سپردن نتیجه‌ی کارها به اوست. **۴۴۹- گزینهی «۳»** هر کس بر خدا توکل کند، «و من یتوکل علی الله» خداوند او را کفایت می‌کند «فهو حسبه».

۴۵۰- گزینهی «۱» در آیه‌ی «قل أفرأیتم ما تدعون من دون الله إن أرادنی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضره ...»، عبارت‌های «إن أرادنی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضره» و «أو أرادنی برحمة هل هنّ ممسکات رحمته» به ناتوانی دیگر موجودات در جلوگیری از اراده‌ی خداوند اشاره دارد و پاسخ به سؤال «چرا بر غیر خدا نمی‌توان توکل کرد؟» است.

۴۵۱- گزینهی «۳» «انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن چیزی که حقیقتاً به نفع ماست پیش خواهد آورد.» پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روزی به مردمی برخورد کرد که اهل کار و فعالیت نبودند؛ ایشان آن‌ها را «سرپار دیگران» خطاب کردند.

▪ دقت کنید صرفاً انجام خوب عمل نمی‌تواند نتیجه‌ای که حقیقتاً به سود ما است را در پی داشته باشد.

۴۵۲- گزینهی «۱» توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، می‌داند که انسان باید در راستای راه‌یابی به نیازها و خواسته‌هایش، از ابزار و اسباب بهره‌جویی بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی (۲): انسان متوکل کارهایش را ثمره‌ی تلاش خود و توکل بر خدا می‌داند.

گزینه‌ی (۳): انسان متوکل تلاش می‌کند و مسئولیتش را انجام می‌دهد، سپس به خدا توکل می‌کند.

گزینه‌ی (۴): انسان متوکل قلباً بر خدا توکل می‌کند.

۴۵۳- گزینهی «۱» قبل از توکل باید:

الف) فکر و اندیشه‌ی خود را به کار بگیریم.

ب) با دیگران مشورت کنیم.

ج) بهترین راه را انتخاب کنیم.

د) با عزم و اراده‌ی محکم برای رسیدن به مقصود تلاش کنیم.

۴۵۴- گزینهی «۳» برای پاسخگویی به این سؤال نیازی نیست شما معنی عبارت «مقهور اراده‌ی الهی» را بدانید. پس وقت خود را برای فهمیدن تک‌تک عبارات صرف نکنید.

در آیه‌ی «ان ارادنی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضره أو أرادنی برحمة هل هنّ ممسکات رحمته» اشاره می‌شود که هیچ موجودی، از جمله معبودهای ساختگی مشرکان، توانایی جلوگیری از اراده‌ی خداوند را در رساندن نفع یا ضرر به دیگران ندارند؛ زیرا هیچ کس نمی‌تواند در مقابل اراده‌ی الهی بایستد.

۴۴۰- گزینهی «۱» آیه‌ی «إن أرادنی الله بضرٍ هل هنّ کاشفات ضره»: اگر خدا خواهد که به من زبانی رسد، آیا آنان دورکننده‌ی گزند او هستند؟ می‌فهمیم که اگر خداوند به انجام کاری اراده کند هیچ کس نمی‌تواند در برابر او بایستد؛ پس می‌توان گفت در برابر اراده‌ی خداوند تمام عوامل مؤثر، بی‌اثر می‌شوند.

۴۴۱- گزینهی «۱» توکل کمک‌دهنده و امیددهنده به انسان اهل تعقل و پشتکار است. عبارت «أو أرادنی برحمة هل هنّ مُسکات رحمتیه» به اراده و قدرت خدا اشاره دارد که اختصاص توکل به او را ایجاب می‌کند. **۴۴۲- گزینهی «۴»** حضرت علی علیه السلام می‌فرمایند: اگر تنهایی آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فروربارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند.

۴۴۳- گزینهی «۱» توکل، جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه امیددهنده و کمک‌کننده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد.

با توجه به سخن امام صادق علیه السلام، هر کس با نیت خالص به خدا پناه ببرد (علت)، خدا از کارش چاره‌جویی می‌کند. (معلول)

۴۴۴- گزینهی «۲» برای اینکه بین گزینه‌های (۱) و (۲) گزینه‌ی صحیح را انتخاب کنید، کافی است به معنی کلمات توجه کنید. کلمه‌ی «تکروهوا» به کراهت داشتن برمی‌گردد و «خیر» به خوب بودن و کلمه‌ی «تحتبوا» از ریشه‌ی «حب» به معنی دوست‌داشتن است و «شر» به معنی بد بودن. «عسی ان تکروهوا شیئاً و هو خیر لکم: چه بسا از چیزی بدتان بیاید، در حالی که برای شما خوب است.»

۴۴۵- گزینهی «۲» توکل بر خدا پیام آیه‌ی «قل حسبی الله علیه یتوکل المتوکلون» است. توکل جانشین تنبلی نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به کسی است که اهل همت، تعقل و پشتکار باشد.

۴۴۶- گزینهی «۱» توکل‌کننده‌ی اهل معرفت می‌داند که برای دستیابی به نیازها و خواسته‌هایش، باید از ابزار و اسباب بهره‌جویی.

۴۴۷- گزینهی «۱» توکل‌کننده‌ای که اهل معرفت باشد، از ابزار و اسباب بهره‌گیری، زیرا می‌داند ابزار و اسباب، بنا بر حکمت الهی قرار داده شده و بی‌توجهی به آن‌ها، بی‌توجهی به حکمت و علم الهی است. توکل در جایی درست است که انسان مسئولیت و وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهد.
▪ دقت کنید کار را به خدا محول کردن، یعنی انجام ندادن کار که مخالف با اصل توکل است.

بر خدا اشاره دارد. توکل جانشین تنبلی و ندانم‌کاری افراد نیست، بلکه کمک‌کننده و امیددهنده به انسان اهل همت است. پس تحرک، معلول (نتیجه‌ی) توکل است.

۴۶۴- گزینه‌ی «۴» شرط اول توکل حقیقی این است که:

(الف) توکل، فقط گفتن جمله‌ی «خدا یا بر تو توکل می‌کنم» نیست.

(ب) باید قلباً به خدا توکل کنیم تا او کار ما را اصلاح کند.

(ج) انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌بیند.

شرط دوم توکل حقیقی این است که:

انسان مسئولیت‌های خود را انجام دهد، سپس بر خدا توکل کند.

۴۶۵- گزینه‌ی «۴» عبارت «إن أرادنی اللّٰه بضرّ هل هنّ کاشفات

ضرّه» یعنی اگر خداوند بخواهد ضرری به کسی برساند، کسی نمی‌تواند

جلوی آن را بگیرد، و عبارت «أو أرادنی برحمهٔ هل هنّ ممسکات رحمته»

یعنی اگر اراده کند که رحمت و خیری به کسی برسد نیز کسی نمی‌تواند

از آن جلوگیری کند؛ پس اگر خداوند بخواهد به کسی خیری یا گزند

برساند، هیچ‌کس توان مقابله با او را ندارد؛ پس باید فقط بر خدا توکل کرد.

۴۶۶- گزینه‌ی «۱» در دوره‌ی نوجوانی و جوانی، نیاز شدیدتری به

توکل و اعتماد بر خداوند حس می‌شود، زیرا نوجوان و جوان آرمان‌های

بزرگ دارد؛ آرمان‌هایی از جنس رفتن. توکل بر خدا به معنای اعتماد به

خداوند است که باید خالصانه باشد.

۴۶۷- گزینه‌ی «۳» چون خداوند مصلحت انسان‌ها را بهتر از

خودشان می‌داند، شایسته است انسان به خداوند توکل کند. با توجه به

حدیث امام صادق علیه السلام اگر انسان خالصانه به خدا پناه آورد، خداوند به

بهترین وجه از کارش چاره‌جویی می‌کند.

۴۶۸- گزینه‌ی «۱» «و عسی أن تحبّوا شیئاً و هو شرّ لکم» و چه

بسا چیزی را دوست می‌دارید، در حالی که برای شما بد است.

۴۶۹- گزینه‌ی «۴» توکل کردن، فقط به معنای گفتن جمله‌ی

«خدا یا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا

توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند.

۴۷۰- گزینه‌ی «۲» امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به

داود علیه السلام وحی کرد که هر بنده‌ای از بندگانه به جای پناه‌بردن به دیگری

با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی

آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌هاست، علیه او برخیزند.» انسان باید در

راستای راه‌یابی به نیازها، از ابزار و اسباب بهره‌جوید؛ زیرا این ابزار و اسباب

بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است.

۴۷۱- گزینه‌ی «۲» دلیل کفایت خداوند در توکل:

۱- «إن أرادنی اللّٰه بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» ← رفع گزند و آسیب

از متوکلان

۲- «أو أرادنی برحمهٔ هل هنّ ممسکات رحمته» ← خیر و رحمت‌رسانی

به متوکلان

• دقت کنید در این آیه به مؤمنان اشاره‌ای نشده است.

۴۵۵- گزینه‌ی «۲» خداوند نسبت به بندگانش مهربان است (علت)

پس چیزی را برای انسان متوکل رقم می‌زند که خیر و صلاح او در آن باشد.

۴۵۶- گزینه‌ی «۲» مفهوم عبارت‌های «أ لیس اللّٰه بکاف عبده» و

«فهو حسب» کفایت‌کردن خداوند است. اگر آدمی خدا را داشته باشد، دیگر

نیازی به غیر او ندارد.

۴۵۷- گزینه‌ی «۳» خداوند آینده‌هایی را می‌بیند که ما نمی‌بینیم

و به مصلحت‌هایی توجه دارد که ما درک نمی‌کنیم؛ بنابراین، شایسته است

که با اخلاص بر خدا اعتماد کنیم و بدانیم که هیچ قدرتی در جهان مانع

چاره‌سازی خدا نیست.

۴۵۸- گزینه‌ی «۴» جوان و نوجوان معمولاً آزاد از تمثیلات و

وابستگی‌هاست؛ مانند برخی بزرگسالان نیست که به ثروت یا مقام دل

بسته‌اند. او می‌تواند آرمان‌های بزرگ داشته باشد، آرمان‌هایی که از نوع

پروازند، از نوع رفتن و صعودکردن، نه از نوع ماندن و در باتلاق زندگی

دنیایی فرورفتن.

۴۵۹- گزینه‌ی «۳» حدیث امام صادق علیه السلام به اولین شرط توکل

حقیقی اشاره دارد. در این شرط بر توکل قلبی و با نیت خالص تأکید

می‌شود، نه این‌که صرفاً شخص بگوید: «خدا یا بر تو توکل می‌کنم.»

حدیث امام صادق علیه السلام بیانگر قدرت خداوند است، زیرا در پایان حدیث

می‌خوانیم: «از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و

هر چه در آن‌هاست، علیه او برخیزند.»

۴۶۰- گزینه‌ی «۴» «جوان و نوجوان معمولاً آزاد از تمثیلات و

وابستگی‌هاست. شجاعت روحی بالایی دارد؛ او آرمان‌هایی دارد از جنس

رفتن؛ در این دوره، نیاز شدیدتری به توکل و اعتماد بر خداوند حس

می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمودند: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد که هر

بنده‌ای از بندگانه، به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه

آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه

در آن‌هاست، علیه او برخیزند.»

۴۶۱- گزینه‌ی «۲» با توجه به آیه‌ی «قل أ فرأیتم ...» می‌فهمیم

که خداوند توانایی و قدرت انجام هر کاری را دارد و هیچ‌کس نمی‌تواند در

برابر اراده‌ی او بایستد، پس باید فقط بر خداوند توکل کرد.

• دقت کنید آدمی باید ابتدا مسئولیتش را به خوبی انجام دهد، سپس بر

خدا توکل کند. (دلیل نادرستی گزینه‌ی ۲)

۴۶۲- گزینه‌ی «۱» برای پاسخگویی به این سؤال به حفظ آیه و

دانستن دقیق معنای آن نیاز دارید.

با توجه به آیه‌ی «و من یتوکل علی اللّٰه فهو حسبہ انّ اللّٰه بالغ امره»

درمی‌یابیم هر کس که به خدا توکل کند، حق تعالی او را کفایت کرده و امر

خویش را برای او به سرانجام می‌رساند.

۴۶۳- گزینه‌ی «۴» بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت

کن پس تکیه بر جبار کن» به مفهوم انجام کار و فعالیت و سپس توکل

۴۷۲- گزینه‌ی «۴» انسان متوکل می‌داند که در صورت انجام وظیفه، هر نتیجه‌ای که به دست آید، به مصلحت اوست، گرچه خود بدان مصلحت آگاه نباشد؛ زیرا خداوند از همه‌چیز آگاه و از هر کس نسبت به ما مهربان‌تر است.

۴۷۳- گزینه‌ی «۴» در سخن امام علی علیه السلام می‌خوانیم: «اگر تنهایی، آنان را به وحشت اندازد، یاد تو آنان را آرام می‌سازد و اگر مصیبت‌ها بر آنان فرو بارد، به تو پناه آورند و روی به درگاه تو دارند (معلول)، چون می‌دانند سررشته‌ی کارها به دست توست (علت).»

۴۷۴- گزینه‌ی «۳» هر چه عمر می‌گذرد و قوای انسان به سستی می‌گراید، توان انسان برای تصمیم‌های بزرگ نیز کاهش می‌یابد. در عبارت «إن أردنی الله بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» بیان می‌شود که هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر اراده‌ی خداوند مبنی بر آسیب و گزند رساندن را ندارد.

برای پاسخگویی به قسمت دوم سؤال کافی است بدانید کلمه‌ی «ضرّ» به معنی گزند است.

۴۷۵- گزینه‌ی «۲» امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم؛ گرچه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.» پس دفع همه‌ی توطئه‌ها نتیجه‌ی توکل خالصانه بر خداوند است. پیامبر صلی الله علیه و آله، کسانی را که اهل کار و فعالیت نبودند، سربار دیگران معرفی می‌کنند. این موضوع نشان از اهمیت انجام وظیفه و مسئولیت همراه با توکل بر خدا دارد.

۴۷۶- گزینه‌ی «۳» از آیه‌ی شریفه‌ی «و من یتوکل علی الله فهو حسبه إن الله بالغ امره»: آن کس که در راه حق به خدا توکل کند، خداوند او را بس است، خداوند امر خویش را به سرانجام می‌رساند. می‌فهمیم که انسان متوکل، خدا را تکیه‌گاه خود می‌داند.

۴۷۷- گزینه‌ی «۴» «توکل‌کننده‌ی اهل معرفت از ابزار و اسباب بهره می‌گیرد، زیرا می‌داند این ابزار و اسباب بنا بر حکمت الهی قرار داده شده است.» آیه‌ی «إن أردنی الله بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه ...» به توکل بر خداوند اشاره دارد. بر طبق این آیه، اگر خداوند بخواهد کاری را انجام دهد، هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر او را ندارد.

۴۷۸- گزینه‌ی «۲» انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. امام صادق علیه السلام در این باره می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هرگاه بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است علیه او برخیزند.»

۴۷۹- گزینه‌ی «۳» عبارت شریفه‌ی «أ لیس الله بکاف عبده» به کفایت خداوند برای بندگانش اشاره دارد و مفهوم توکل به خداوند که به معنی اعتماد به اوست را می‌رساند. توکل بر خدا از عوامل تقویت اراده و عزم است.

۴۸۰- گزینه‌ی «۴» بیت «گر توکل می‌کنی در کار کن / کشت کن پس تکیه بر جبار کن» به حقیقت توکل اشاره دارد. آدمی باید مسئولیت‌هایش را به خوبی انجام دهد و از ابزار و اسباب بهره بگیرد، سپس نتیجه‌ی کار را به خدا واگذارد و بر او توکل کند.

۴۸۱- گزینه‌ی «۳» عبارت «أ لیس الله بکاف عبده: آیا خداوند برای [توکل] بنده‌اش کافی نیست؟» استفهام انکاری است. این آیه کفایت خداوند را برای بندگانش بیان می‌کند.

• دقت کنید عبارت «فهو حسبه» نیز به مفهوم کفایت خداوند در توکل است، اما به صورت استفهام انکاری بیان نشده است.

۴۸۲- گزینه‌ی «۳» پیامبر صلی الله علیه و آله به کسانی که اهل کار و فعالیت نبودند، فرمودند: «شما سربار دیگران هستید.» این موضوع نشان می‌دهد که توکل باید همراه با انجام مسئولیت باشد.

۴۸۳- گزینه‌ی «۲» مبنای توکل بر خداوند در آیه‌ی «إن أردنی الله بضرّ هل هنّ کاشفات ضرّه» او ارادنی برحمة هل هنّ ممسکات رحمة ... آمده است؛ این آیه بیان می‌کند که هیچ‌کس نمی‌تواند در مقابل اراده‌ی خداوند به انسان نفعی برساند یا ضرری را دفع کند؛ به همین دلیل فقط باید بر خدا توکل کنیم.

۴۸۴- گزینه‌ی «۴» امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خداوند به داود علیه السلام وحی کرد هر بنده‌ای از بندگانش به جای پناه‌بردن به دیگری، با نیت خالص به من پناه آورد، از کارش چاره‌جویی می‌کنم، گرچه همه‌ی آسمان‌ها و زمین و هر چه در آن‌ها است، علیه او برخیزند.»